

És az óriási Arco megragadja a kis, csenevész Mozartot a vállán, az ajtóhoz vorszolja és brutálisan hátbarugja, úgy hogy Mozart az ajtón át legurul a lépcsőn.

Alul egy kis ideig kábultan fekvé marad. Ekkor jön Schlaucher futva és a lábára segíti: — Mozart!

Mozart magához tér és ki akarja szakítani magát a karjai közül.

— Gazember! — ordít, vadul maga körül csapkodva. — Disznó kutya! Engedj! Vissza akarom adni neki a rugást.

— De ez lehetetlen, kedves Mozart! — csillapítja Schlaucher s nagy erőfeszítéssel tovatuszkolja: — Hisz ez a gróf úr!

— Gróf vagy háziszolga! Disznó kutya, ha engem megsért!

Mozart tombol és sir a haragtól.

— Meg akarom ölni! Leütöm!

— Szegény gyermek! — sóhajt Schlaucher.

Fent az ajtóban megjelenik a gróf. Óriás, hatalmas kard az oldalán.

Lent erőszakkal távolítják el Mozartot.

(Befejezés a következő számban.)

A Z I D Ő É R Z É K E L É S K É R D É S E

Irtta: LACZKÓ DÉNES

Az idő problémája egyre izgatja a tudósokat. Az állatoknak nincsen időfogalmuk; az idő szemlélete az emberállat „luxusa”, mert hiszen nagyon jól el tudjuk képzelni, hogy a szemléletek és aktusok kövessék egymást eszméletünkben, anélkül, hogy ezért magáról az egy-másra következőről is képzzel kelljen binnunk.

A „lélektani időről” sokat irtak, de olyan jeles pszichológus is, mint Piéron, kénytelen elismerni, miszerint valamely idő-távolságot (intervallumot) legfeljebb úgy tudunk „megfogni”, mint ahogy a forrás vizsugara alá tartott kezünkben bizonyos mennyiségű vizet, amely ott meg nem marad.

Az időérzékelés sok feltételhez van kötve. *Revanult d'Allones* egyik betegénél a belső érzékenység és az időérzék egyszerre tűntek el. Ebből arra lehetne következtetni, hogy az időérzékelés a *sensibilité interne* (a belső érzékelés)-hez van kötve. Eldöntetlen kérdés, vajjon tényleg így van-e? Mások, mint *Bergson*, az időt a lelki állapotokból vezetik le: az idő lenne így valamennyi lelki jelenség leglényege, az eszmélések egymásbaolvadása, keletkezésük módja.

Már most milyen feltételek teszik lehetővé az időérzékelést? Bizonyos, hogy nem mindenki képes a misztikusoknak olyan kedves idő-extázis elérésére: *das ewige Nu* csak egyesek kiváltsága marad. Köznap-i időfogalmunk is hosszas tanulás eredménye csak, amire ritkán gondolunk. A gyermek időérzéke ugyanis jóval később fejlődik ki, mint tesztem azt térérzéke. Ezt az *életkor és időérzékelés* közötti összefüggést a lélekbuvárok és pedagógusok már régen ismerik; nem a kiváló *Leconte du Noüy*-ra vártak, akinek *Le Temps et la Vie* (Paris, Gallimard, 1936) c. művét Geröly Kálmán ismertette 1938 júniusi számunkban.

Régóta ismeretes is, hogy a különböző kábitószeres is megváltoz-

tatják időtudatunkat; az idő kinyúlik, meghosszabbodik, idő-infláció következik be. *Moreau de Tours* írta le elsőnek ezt a jelenséget a hasis-élvezés hatásai között; azóta se-szeri, se-száma az erről a kérdéstről írott tanulmányoknak. Főleg a meszkalin-mámor állapotaival foglalkoztak igen behatóan a legutóbbi években. Minden mámorban, orgazmusban és extázisban leomlanak az idő kategóriái; gyakran a különböző lelkibajokban megjelenő elszemélytelenedés (deperszonalizáció) folyamataiban is.

Minden állatfaj másképp érzékeli az időt: „egy nap huszonnégy óra, ennyit ére“, írja *Csokonai*. De az egynap-életű kérésznek többet ér, mint a többszáz évig is eléelő elefántnak! Más az időérzékelés, aszerint milyen állatfaj egyede érzékeli; ezen a species-időn belül azután minden élőlénynek megvan a maga *egyéni ideje* (*temps d'espèce, temps d'individu.*)

Tavaly hunyt el, még egészen fiatalon, *Marcel Francois*, a párizsi *Institut de Psychologie* tehetséges demonstrátora, akinek valaha tanítványa voltam. *Francois* megvizsgálta a test belső hőmérsékletének a befolyását idő-érzékelésükre. Diatermiás eljárással meggyorsította belső vegyi elváltozását kísérleti alanyaainak, ugyanakkor pedig felszólította őket, üssenek le percenként háromszor egy Morse-kulcsot; de a „perc“ tartamának megítélését időérzékükre bízta. Nos, a körülbelül hattized fokkal emelkedett belső hőmérséklet mellett az időfolyamat érzéklése — meggyorsult! Végeredményben tehát időérzékelésünk alapja: kémiai! Miután pedig az ötvenéves ember elhasznált energiáinak pótlása négyszerannyi ideig tart, mint a tízéves gyermeké, minden úgy folyik le, mintha a csillagászati idő négyszer olyan gyorsan folynék le az ötvenesztendő embernél, mint a tízéves gyermeknél. (*Lecomte de Noüy*). Az idő múlása úgy íródik az emberi szervezetbe, mint ahogy az autó kilométerszámlálója jelzi a befutott kilométereket vagy ahogy az évgyűrű a fa életének mulását.

Igen ám, de ha az *egyéni idő-egyenlet* változik a korról s a kor belső kémiai folyamataival, akkor teljesen jogos felvetni azt a kérdést is, amellyel tudtommal *Lecomte de Noüy* nem foglalkozott: nem különbözik-e a férfi időérzékelése a nőétől? Persze ez nem éppen a biológiai kutatás körébe vágó kérdés; érthető, hogy inkább a lélekbúvárok foglalkoztak és foglalkoznak vele. *MacDougall* már a század elején rámutatott arra, hogy a nemi különbség kihat az időérzékelésre. Szerinte a nőben inkább megvan a hajlandóság, hogy az idő folyását túlbecsülje, mint a férfiben. A férfi inkább aláértékeli az időt. Ugyanerre az eredményre jutott *Yerkes és Urban* (*Time Estimation in its Relation to Sex, Age and Physiological Rythmus, 1906*), különösen a rövid időtartamok megítélését vizsgálva. Mai amerikai lélekbúvárok is nagy érdeklődést mutatnak az idő-becslés nemi jelleghez való kötésének lehetőségével. Az eredmények azonban még egyáltalán nem véglegesek. *Robert Axel* (*Archives of Psychology, 74. szám*) megállapította, hogy az időérzékelés megváltozik az egyes nemeknél a szerint, hogy mivel foglalkoznak akkor, amikor egy-egy időfolyamat becslésére szólítjuk fel őket. A férfiak például valamennyi „időtöltés“ mellett alábecsülték az idő múlását, míg a nők túlbecsülték akkor, amikor egy billentyűt vertek (*tapping test*) vagy amikor bizonyos dolgokat ki kellett húzniok egy szövegből. Ezzel szemben alábecsülték az időt, amikor számsorozatokot egészítették ki velük vagy analóg fogalmakat kellett találniok bizonyos szavakhoz. De még ekkor sem volt az „alábecslés“ olyan mértékű, mint a férfiaknál.

Az időbecslés és a nemhez-tartozás korrelációi így még távolról sincsenek véglegesen tisztázva. Féltő, hogy Amerikában az újságírók megtudják, milyen eredményre jutottak a kutatók, és ennek alapján ezentul csak a férfiaknak lesz szabad elkészniük a randevúról, a nőknek soha!...

FEKETE FERENC: KÉT VERS

MIGRÉN

Szörnyűség! Nincs semmi baja!
 A szakácsnőt már összeszidta délben,
 a favágónak levont a munkabérből,
 a pereces gyerek fülét megcibálta,
 a férjével elveszekedett
 hogy nem gondozza kellőképpen őt
 — de mindhiába! Még sincs semmise!
 Tegnap mégis történt valami:
 selyempincsije lábát törte el
 és állatorvoshoz rohanhatott vele,
 tegnapelőtt kész volt az új bundája,
 azelőtt meg tea-estéje volt.
 De ma? Mivel töltse el ma az idejét?
 mit e rossz szabó: a teremtés
 úgy mént rá, mint tulbó pongyolát,
 mit tegyen, hogy érezze fontosságát,
 ó, szörnyűség! Mi legyen a baja?
 Mit szólnak a kedves barátnői,
 ha megtudják, mily üres napja volt,
 még azt hiszik, erre nem telik.
 Ezt nem hagyhatja mégsem annyiban.
 Jár-kel. Töpreng. A festék oldad arcán,
 gond redőzi vékony homlokát,
 keze hajába markol, szétzilálja
 és sírva veti le ágyára magát.
 Toporzékol. Csenget. Tagjai rángatóznak,
 orvosért küldi az ijedt szobalányt
 s míg megjön cigarettára gyujt
 fanyar mosollyal, mint ki bosszút állt.

URILANY

Négy uccai ruhája van, két
 karórája, selyempincsije három.
 Tartózkodó, csak ennyi látszik
 kívülről belőle, de tudja
 nehéz, gondtelt műsorát az